

Natuurvereniging Terschelling

augustus
2021-2

Rinkelbollen

Bestuur

Voorzitter:	Piet Zumkehr	06 5081 6092
Secretaris:	Annie Hek	0562 442 591
Penningmeester:	Jaap de Jong	0562 442 742
Bestuurslid:	Klaas Sluiman	06 5340 3219
Bestuurslid	Leo Bot	06 2272 4810

Colofon

Rinkelbollen/Website	Klaas Sluiman	06 5340 3219
Natuurvereniging Terschelling	e-mail:	natuur@schylge.top
	web:	www.natuurverenigingterschelling.nl

Lid zijn/ worden

Het lidmaatschap van de Natuurvereniging Terschelling bedraagt € 12.50 per jaar, jeugdleden tot 18 jaar € 6,-
Contributie voor postabonnees € 18.50.

**Bank: NL87 RABO 011 93 89 193 t.n.v.
Natuurvereniging Terschelling.**

U ontvangt 4 keer per jaar het mededelingenblad Rinkelbollen en u kunt deelnemen aan de activiteiten van de vereniging zoals lezingen en filmvoorstellingen, excursies en wandelingen.

Omslagfoto: *Leo Bot wist een prachtige serie miniatuur-tuintjes te vinden op Hee. Wandelend over de Heester Kooiweg viel zijn oog op de plantjes in de gaten van de doorgroeistenen aan de wegkant. Verderop in deze uitgave meer mini-tuintjes.*

Copyright: Natuurvereniging Terschelling. Alles uit deze uitgave mag worden geciteerd en vermenigvuldigd, echter alleen met bronvermelding en voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

**SLUITINGSDATUM
RINKELBOLLEN 3-2021:
25 SEPTEMBER 2021**

Rinkelbollen

Inhoud

Colofon	02
Inhoud	03
Van de voorzitter	04
Dagvlinders	05
Zeldzame sluipwesp	07
Wandeling met vervolg	08
Exoot op Terschelling	09
Dagboek van Dubois	10
Dag van de duinen	14
Hagedis zoekt comfort	14
Harig mosdiertje	15
Verloren riffen herontdekt	17
Westnijlvirus in ons land	18
Eistreng pijlintkvis	19
Honingraat in boom	19

SCHILDERSBEDRIJF

HAARSMA VOF

Baaiduinen 45
Tel. 0562 448338

Wolwinkel en Lijstenmakerij

Landerum 8A

Een bezoekje meer dan waard!!

Van de voorzitter

De natuurvereniging organiseert jaarlijks in het voorjaar de harlekijn-wandeling om het opbloeien van de natuur na de winter te vieren. Dit jaar is deze wandeling niet doorgegaan in verband met de maatregelen tegen het coronavirus. In de tachtiger jaren van de vorige eeuw bloeide de harlekijn in begin mei en de gevlekte orchis in de eerste helft van juni. De afgelopen jaren werd het steeds moeilijker de wandeling tijdens de bloei van de harlekijn op tijd te organiseren. Doordat we vaak een voorjaar hadden met vroeg in het jaar zomerse temperaturen, bloeide de harlekijn al in april en de gevlekte orchis in mei. Dit voorjaar hebben we lang op zomers weer moeten wachten. Het bleef lang koud en vooral ook regenachtig. De bloei van planten kwam traag op gang. De harlekijn en de gevlekte orchis bloeiden weer op de vroeger normale tijd van het jaar. Door die trage ontwikkeling bleven de vroege voorjaarssoorten ook veel langer in bloei. Zo heb ik wel een maand kunnen genieten van de narcissen en tulpen in de tuin.

Het broedseizoen van de weidevogels in onze polder is inmiddels voorbij. Het viel op dat ze dit jaar met erg veel jongen rondliepen. Ook uit de belangrijke weidevogelgebieden in Friesland komen berichten van een heel goed broedseizoen. Kennelijk pakt een laat en regen-

rijk voorjaar ook voor de weidevogels positief uit. In ieder geval droogde de bodem van de weiden niet uit, waardoor het voedsel binnen snavelbereik bleef.

Langdurige en uitbundige bloei van de planten. Een broedseizoen met veel nageslacht. Een koud en nat voorjaar heeft voor de natuur duidelijk ook voordelen. Alleen de warmteminnende verwende mens klaagt erover. En dan ook nog zo'n slecht voorjaar op het moment dat Griekenland en Spanje door het virus als vakantiebestemming onbereikbaar waren!

Het virus lijkt nu toch echt snel te worden teruggedrongen. Onze politici durven het daarom aan de maatregelen ertegen langzaam op te heffen. Voor de natuurvereniging betekent dit, dat we weer kunnen starten met onze activiteiten. Omdat de zomer alweer bijna voorbij is, zullen dat natuurwandelingen en excursies zijn.

Zie voor details de agenda achter in dit blad.

Sjoukje Hamstra en anderen zonden ons fraaie foto's, waarvan we enkele in deze Rinkelbollen plaatsen.

Vanaf oktober gaan we ook weer lezingen en andere winteractiviteiten organiseren. Hou vooral ook de nieuwsbrief en de website in de gaten.

Piet Zunnkehr

Dagvlinders. Er is in twintig jaar tijd veel veranderd

Piet Zumkehr

Onlangs bracht de Vlinderwerkgroep Fryslân de atlas “Dagvlinders in Fryslân” uit. Het rijk geïllustreerde boek geeft van iedere in Friesland voorkomende soort een uitgebreide beschrijving van uiterlijk, leefwijze en voorkomen in de provincie. Per soort zijn twee verspreidingskaarten gegeven, die het voorkomen tussen 1990 en 2000 en het voorkomen tussen 2010 en 2020 laten zien. Daardoor zijn per soort de veranderingen in een oogopslag zichtbaar gemaakt.

Er is in de loop van de jaren veel veranderd wat het voorkomen van dagvlinders in Friesland betreft, ook op de Waddeneilanden.

De meest opvallende verandering is wellicht de uitbreiding naar de eilanden van het Groentje. Deze soort heeft zijn leefgebied voornamelijk in oude heidevelden in het Drents district. Op de Waddeneilanden was de soort alleen bekend van enkele uitzonderlijke waarne-

populatie was echter nooit sprake. Dat veranderde rond 1995. Allereerst viel de vestiging en de snelle uitbreiding op Texel op, daarna gevolgd door grote aantallen waarnemingen op Vlieland en Terschelling. Het Groentje is sindsdien bij ons geen zeldzame soort meer. In mei en juni kan deze overal in duinheides worden gevonden. Terschelling is altijd rijk geweest aan dagvlindersoorten. Het viel echter in het verle

Grote ijsvogelvinder

Groentje

mingen op Terschelling, deels al gedaan in de 50erjaren van de vorige eeuw. Van een

den op dat een aantal soorten met enige regelmaat werd gemeld, terwijl er geen duidelijke populatie kon worden vastgesteld. Deels gaat het om relictten uit vroegere tijden, deels om toevallige zwervers. Opmerkelijk is dat van een aantal soorten na 2000 geen enkele waarneming meer is binnengekomen. Deze soorten kunnen dan ook worden beschouwd als van het eiland verdwenen. Het gaat dan onder meer om Geelsprietdikkopje, Groot dikkopje, Aardbeivlinder, Bruine vuurvlinder, Oranje zandoogje en Grote ijsvogelvinder.

Er worden de laatste jaren op Terschelling ook nieuwe soorten gezien, die voorheen niet voorkwamen. Het betreft hier voor een groot deel trekvinders of zwervers die soms komen aanwaaien. De bekende invasie van

de Rouwmantel in de negentiger jaren van de vorige eeuw heeft nooit geleid tot een permanente vestiging van de soort, hoewel deze na de eeuwwisseling nog met regelmaat werd gezien. Van meer recente

waarnemingen weer toe. De Argusvlinder is op Terschelling aan de landelijke teloorgang ontsnapt. Helaas is deze soort bijna overal in het oosten van Nederland in korte tijd verdwenen. In delen van het westen van

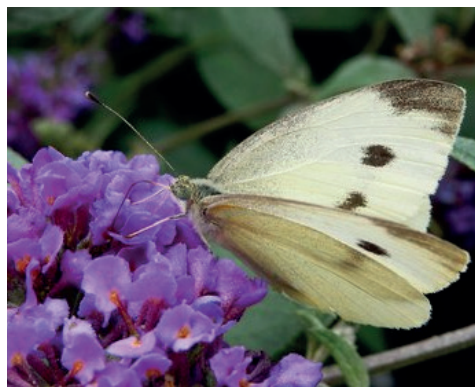
Keizersmantel

datum zijn de waarnemingen van de Oostelijke vos, een invasiegast uit oost Europa, die niet eerder uit Nederland bekend was. Ook de recente toename van de Grote vos is bijzonder. Daarnaast zijn er ook zwervers waargenomen van de Keizersmantel – voor Terschelling de vijfde parelmoervlinder – en van de Grote weerschijnvlinder. Het Scheefbloemwitje ontbreekt nog bij ons, maar is wel op Vlieland waargenomen. Deze recente nieuwkomer kan derhalve ook bij ons worden verwacht.

De andere vier soorten parelmoervlinders houden aardig stand in onze duinen. Dat geldt gelukkig ook voor de enige duinpopulatie van de Zilveren maan, bij ons op Terschelling. De Zilveren maan gaat soms door een diep dal, en lijkt dan te verdwijnen. Maar tot nu toe herstelt de populatie zich steeds weer. Ook aan de achteruitgang van de soort na 2015 lijkt inmiddels een eind te zijn gekomen, sinds 2020 neemt het aantal

Nederland, waaronder ook Terschelling, zijn nog vitale populaties aanwezig. Enkele Terschellingers hebben aan de publicatie meegewerkt. Zo zijn in het boek enkele foto's geplaatst van Jan van der

Zee en Frank London. De soortteksten voor de parelmoervlinders zijn samengesteld door de schrijver van dit artikelteje.

Scheefbloemwitje

Literatuur: Vlinderwerkgroep Fryslân, 2021. Dagvlinders in Fryslân, veranderingen vastgelegd. Vlinderwerkgroep Fryslân. ISBN 9789090343990. Barten BNO, Boxtel en 's Hertogenbosch.

Diphyus restitutor

Een zeldzame sluipwesp in de Kooibosjes

Leo Bot

Op 16 juli 2019 was ik, als zo vaak, in de Kooibosjes om insecten te fotograferen. Een mooie sluipwesp trok mijn aandacht en ik kreeg zelfs de gelegenheid om hem rustig te fotograferen, wat bij deze dieren zelden het geval is. Thuisgekomen en na wat vergeefs zoekwerk plaatste ik hem op waarneming.nl als sluipwesp onbekend. Hoewel ik het een erg leuke groep vindt, is het vaak moeilijk tot onmogelijk om zo'n dier volledig op naam te brengen. Zelfs de meest fraai getekende hebben kennelijk nog een dubbelganger. Nog diezelfde maand meldde een admin dat het waarschijnlijk een vrouwtje van *Diphyus restitutor* was, met de toevoeging: "Mooie waarneming". Dat was het zeker, want op waarneming.nl was er tot dan toe nog maar één gemeld, van de Strabrechtse Heide (Noord-Brabant). Inmiddels zijn er nóg vijf waargenomen, waarvan de meest noordelijke bij Renkum (Gelderland). De andere komen allemaal uit Noord-Brabant of Limburg. Daarmee is een vondst op Terschelling extra bijzonder. Eind vorig jaar werd de determinatie bevestigd.

Vermoedelijk is dit weer een van de soorten die als gevolg van de klimaatverandering naar het noorden oprukt, want na een exemplaar in 2013 en een in 2019 werden er vier gevonden in 2020 en alweer één in april 2021.

Een wandeling met onverwacht gevolg

Ans van der Linde

Zoals bijna wekelijks liepen we met een groepje op woensdag 19 mei een stukje. Dit keer was het een rondje Boschplaat. Van het Jan Thysseduin afkomend het fietspad op richting Daan Pootjes. Daar zag Arjen opeens aan de rand van het fietspad een "rare" kever. Niemand van ons wist het beest een juiste naam te geven of had dit al eerder gezien. Dan maar even mee naar huis. Daar aangekomen er de boekjes op nageslagen en kwam Arjen uit op een oliekever. Ook nog even gegoogeld en daar stuitte hij op Linde Slikboer van EIS, het Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden. En die foto, dat gezicht komt ons bekend voor.....

Even doordenken en googelen en ja het kwartje viel, al eens bij Vroege

Vogels gezien met hommels. Op internet stond ook de opmerking om waarnemingen van een oliekever vooral door te geven. Direct gedaan, met een fotootje erbij. Binnen een uur kwam er antwoord terug. Dit was een geweldige vondst, het bleek een *Meloe brevicollis* waarvan gedacht was dat hij uitgestorven was en deze was zó zeldzaam dat een Nederlandse naam ontbrak. Of we hem (of haar) wel wilden terugzetten op de vind-

plaats en of we konden beschrijven waar hij of zij precies was gevonden met een beschrijving van de omgeving. Dat heeft Arjen dus gedaan, de fiets gepakt en weer naar plekje terug, foto's gemaakt en iets van het fietspad af het dier weer de vrijheid gegeven met de hoop dat deze kever nog een vruchtbaar leven zou resten.

Dan denk je, dat was het. Maar nee, een paar weken later een mailtje van Linde. Zeer binnenkort zou de herontdekking van deze soort bekend gemaakt worden. In een interview met iemand van het Natuurmu-

seum Fryslân (inmiddels bij Vroege Vogels Radio uitgezonden op 4 juli) dat ze hierdoor een drietal onbekende kevers tussen de bijna 33.000 de juiste naam hebben kunnen geven. Verder wilden ze eind juli wat online berichten

hierover plaatsen in de nieuwsbrief van Waarneming.nl en een stuk op Nature Today. Tenslotte wordt er op de lange termijn gewerkt aan een artikel waarin een overzicht gegeven wordt van alle Nederlandse soorten oliekevers waarin ook deze vondst zal worden beschreven.

Kortom, een eenvoudig wandelingetje met een bijzonder vervolg.

De Griekse duinslak

Exoot op Terschelling

Henk K. Mienis

Het karrenpad dat vanaf kampeerterein de Duinkant op Oosterend 65 naar de Dwarsdijk loopt, staat vooral in de herfst bekend onder de vogelaars als een belangrijk gebied voor het observeren van de zangvogels onder de trekvogels. Het dichte struikgewas en de vele bomen vormen een uitstekende

rustplaats voor de trekkers op hun lange tocht naar warmere oorden. Op de topografische kaarten zoekt men tevergeefs naar een naam voor dit pad. In het schitterende boek van Arjen Kok (2007): *Aastermiede & Wachthuusplak*, wordt echter de naam Duinweg voor dit pad gebruikt.

Sinds 1961 heb ik geregeld naar slakken gezocht langs dit karrenpad. In de greppels aan weerszijde komen hier en daar wat kleine slakjes voor en in de permanente dôbe aan de zuidzijde heb ik geregeld maar een soort waterslak gevonden: de Ovale poelslak *Radix balthica*. Door al deze vrij negatieve resultaten, kon ik mijn ogen bijna niet geloven toen ik op een regenachtige 28 september 2020 plotseling honderden bontgekleurde slakjes zag rondkruipen op de ruderaale vegetatie aan weerszijde van het karrenpad ten oosten vande ingang van het derde kampeerterein van Jort Bos. Alle exemplaren bleken tot de Griekse duinslak *Cernuella cisalpina* te behoren. Een exotische slak uit het gebied van de Middellandse Zee die veel lijkt op de Bolle duinslak *Cernuella virgata*

maar daarvan afwijkt door een wat kleinere platte vorm, door een relatief wat grotere navel en vooral door een grovere dwarssculptuur (Jansen, 2016). Populaties van de Bolle duinslak waren tot nog toe reeds bekend van enkele vindplaatsen in West-Terschelling (Mienis, 2005, 2006 & 2020).

Op de plek waar de slakjes gevonden werden, staan geregeld de auto's geparkeerd van de kampeers en hun bezoekers. Ik sluit dan ook niet uit dat de eerste exotische slakken daar terecht zijn gekomen al liftend op een van de voertuigen. Volgens de verspreidingskaart op de website van de Stichting Anemoon was de Griekse duinslak

reeds bekend van Texel, Vlieland en Ameland.

Geraadpleegde bronnen

Jansen, B. [E.A.], 2016. *Veldgids slakken en mossels*, zie verder op pag. 10.

Dagboek van Dubois

G.J. du Bois

In dit dagboek geef ik weer wat ik in onze tuin of elders op het eiland waarneem

8 maart. Eerste kievitseï op Terschelling gevonden. Vandaag heeft ook een van onze kippen haar eerste eitje van dit jaar gelegd. In de middag begint het te regenen.

12 maart. Vandaag weer veel wind met later op de dag weer buien. Rond ons huis loopt al enkele dagen een fazantenhen en komt regelmatig op de vogelvoedertafel om een graantje mee te pikken. De bloei van de elzenbomen is op z'n hoogtepunt, maar wordt ernstig geschaad door de stormachtige wind.

- Vervolg van pag. 9

mossels – land – zoetwater. 2de Druk. 272 pp. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Kok, A., 2007. Aastermiede & Wachthuislak – Veldnamen op Terschelling in duin en polder. 200 pp. Uitgeverij Koninklijke van Gorcum, Assen.

Mienis, H.K., 2005. De Bolle duinslak *Ceruella virgata* ook op Terschelling. *Spirula*, 344: 79-80.
Mienis, H.K., 2006. Vreemdelingen onder de landslakken van Terschelling Deel 11: De Bolle duinslak in West Terschelling. *Rinkelbollen*, 2006 (3): 6-9 [electronische editie met foto] en 2006 (3): 7-10. [gedrukte editie met tekeningen]
Mienis, H.K., 2020. Nieuwe informatie betreffende het voorkomen van de Bolle duinslak *Ceruela virgata* op Terschelling. *Spirula*, 422: 25-26.

Internet

verspreidingsatlas.nl/S76350 (geraadpleegd: 9 januari 2021)

Adres van de auteur: mienis@netzer.org.il

14 maart. 15 mm regen afgetapt. Er staat nu veel water in de duinen. Ik zag 3 witte kwikstaarten.

18 maart. Vandaag een aantal bloembakken gevuld met enkelbloemige violen. Ook de lavendelstruikjes teruggesnoeid. De eerste narcissen bloeien in de tuin. In diverse tuinen op het eiland bloeien de krokussen uitbundig. Vandaag hadden we af en toe wat zon, wind N-NO.

23 maart. Bij het openen van de gordijnen zat er vanmorgen een grote buizerd in onze tuin. Later die morgen vond ik een grote haas met een enorm gat in zijn nek, dood tussen de braamstruiken. Ook wat snoeiwerk in de tuin gedaan.

28 maart. Vanmorgen vloog er een sperwer met een knal tegen het vensterglas. Kennelijk was de vogel achter een paar koolmezen aan op jacht.

29 maart. Eindelijk wordt het zachter in de natuur. Regelmatig hoor ik vandaag buizerds miauwen die hoog over cirkelen.

's Avonds in de duinen zie ik wel vijf stuks bij elkaar. Ook een groep kramsvogels en enkele koperwieken gezien. Een paar groenlingen en een roodborsttapuit maken deze dag tot een succes.

31 maart. Vanmorgen in de duinen achter Formerum het gejoel van enkele wulpen gehoord, later ook een tweekluis gezien. Ook enkele tuinhommels waargenomen. Voor de eerste maal dit jaar het grasveldje gemaaid. Het wordt dus echt voorjaar. Temperatuur 18-19 graden.

3 april. De dotterbloem in onze tuinvijver bloeit prachtig, evenzo de rode lenteroos Helleboris orientalis (zie foto links). Door de boeren wordt in de polder volop mest uitgereden. Ik zie vandaag enkele tureluurs en grutto's. Die vogels treffen het niet, want het wordt in de loop van de dag steeds kouder.

5 april. 2de paasdag. Er waait een zeer koude NO wind er vallen de hele dag flinke sneeuwbuien. De thermometer bij de schuur geeft om 10 uur nul graden aan.

13 april. Hoewel het nog steeds zeer koud is voor de tijd van het jaar, heb ik vandaag het aardbeienbed opgeknapt. In de polder zie ik een achttal grutto's.

18 april. Eindelijk wordt het wat zachter buiten. Tijdens een fietstochtje door de duinen zie ik 's avonds 2 fazantenhanen en 1 hen. Ook de tapuit is weer terug in het duin. Gelukkig waren er ook 6 à 7 zeven konijnen. De komende nachten kunnen we bij een heldere hemel een sterrenregen waarnemen. De meteorenzwerm is afkomstig van de komeet Thatcher. Tot 25 april is dit fenomeen bij heldere hemel te zien. Vandaag de eerste 2 koolwitjes gezien.

24 april. Gras gemaaid rond ons huis. De merel zingt vrijwel de hele dag in onze tuin.

28 april. Rond het huis van de burens vliegen 4 à 5 boeren zwaluwen. Die zijn gelukkig ook weer terug. In een ouderwetse lantaarnpaal in een tuin vlak bij ons huis broedt een duif (Turkse tortel). Door het

**U krijgt bericht van onze activiteiten via de nieuwsbrief.
Raadpleeg ook de website of fodzoeker.**

ontbreken van een ruitje weet de duif dit plekje te benutten. Wel een grappig gezicht

zo'n beestje achter glas (zie foto). Een aantal bloembakken in onze tuin met geraniums gevuld. Dat fleurde weer mooi op na een lange, sombere winter.

5 mei. 11mm afgetapt. Ook vandaag weer talrijke regen- en hagelbuien. de temperatuur schommelt al een aantal dagen tussen acht en negen graden. Met een koude NNW wind een aantal bloembakken in de schuur gebracht om stuk waaien te voorkomen. 's Avonds een wandeling naar het Kooipad gemaakt. We zagen daar een zwarte kraai met een aantal witte veren, iets wat ik niet eerder gezien heb. In de via internet geraadpleegde literatuur las ik dat dit in toenemende mate een wijd verbreid verschijnsel is. De betreffende vogels leven vaak solitair, net als het door ons waargenomen exemplaar. Ze worden meestal uit de groep verstoten. Ook is bekend dat dit verschijnsel later zomaar vanzelf verdwijnt. We zagen ook nog een lepelaar en enkele wilde konijnen.

11 mei. Vandaag is het de eerste van de ijsheiligen, Sint Mamertus genaamd. Op het dak van ons huis zie ik een spreeuw met een bek vol wormen onder de pannen verdwijnen, er zijn dus jonge spreeuwen. De merel zingt de

hele dag, een lust om te horen. Ook hoor ik regelmatig een groenling in de boom naast ons huis. Het is nog steeds veel te koud voor de tijd van het jaar.

**BIJENPARK
TERSCHELLING**

www.bijenparkterschelling.nl

the place to bee
- EXCURSIES - BIJENSAFARI'S
- WORKSHOPS - JONG & OUD
- CURSUSSEN - BIODIVERSITEIT

21 mei. De hele dag regen of buien met veel wind, soms kracht zeven. Geen erg meiweer. Regelmatig komt een koolmezen-echtpaar om voedsel bedelen, waarbij brutaal tegen het vensterglas wordt getikt. Na enkele dagen komen de meesjes gewoon in huis en eten uit onze hand. Niet eerder heb ik dit meegemaakt dat deze beestjes zo tam waren.

25 mei. Vandaag tap ik 30 mm regen af na flinke regenval in de afgelopen nacht. Het is nog steeds veel te koud voor de tijd van het jaar. Het wil maar geen echt lenteweer worden. Ik hoorde voor de radio dat het in 50 jaar niet zo'n koud voorjaar is geweest.

27 mei. 11 mm afgetapt. Nog bewolkt en te koud. Het wil maar geen voorjaar worden. Het groen aan de bomen en in het veld komt maar traag tot ontwikkeling.

30 mei. Eindelijk wat beter weer. In de loop van de dag klaart het eindelijk op. In onze tuin zie een mus met drie kleintjes. De wegbermen zijn in tijd van een paar dagen helemaal opgeklaard door het bloeiende fluitenkruid.

31 mei. Na wat mist in de vroege ochtend volgt een prachtige voorjaarsdag. Met een ZO windje wordt het zachter. In het weilandje naast ons huis schieten de boterbloemen en de wilde zuring uit de grond. Helaas wordt er morgen gemaaid. 's Avonds zie ik op een duinlandje vijf jonge konijntjes. En in het struweel zingen veel vogels, o.a. een tijtjaf, fitis en een nachtegaal. Een lust om te buiten te zijn.

2 juni. Evenals gisteren een prachtige zomerdag met maar liefst temperaturen van 20-22 graden. Door de boeren wordt nu volop gras gemaaid voor de winterkuil. De wegbermen zijn omgetoverd tot

prachtige linten van wit door het bloeiende fluitenkruid. Als klap op de vuurpijl vindt ik 's avonds een groepje prachtige Bokkenorchissen (*Himantoglossum hircinum*) in het duin. Deze orchidee is zeer zeldzaam, ontleent zijn naam aan de bokkenlucht die hij verspreidt. Helaas zie ik maar heel weinig konijnen in de duinen.

5 juni. In Oosterend zag ik twee prachtige holenduiven.

8 juni. Bij een bezoek aan de Kooibosjes vonden we prachtige groepen Gevlekte orchissen. Door het vele vocht dit voorjaar waren er bijzonder grote exemplaren bij. In de duinen zagen we ook diverse exemplaren van de Jacobsvlinder, tevens hoorden en zagen we de Grasmus.

Doe mee en maak de mooiste natuurfoto

Zo doe je mee

Tips nodig?

<https://www.duinbehoud.nl/3-tips-voor-de-mooiste-natuurfotos/>

Succes en we kijken uit naar je inzending!

Trek de duinen in met je camera of mobiele telefoon en leef je uit met het maken van de mooiste natuurfoto(s) van een duinlandschap en/of van een dier of plant dat in de duinen leeft

Maximaal 3 inzendingen per deelnemer
Mail vóór 25 augustus 2021 je foto(s)* samen met een korte omschrijving naar stichting@duinbehoud.nl

Vergeet niet je naam in de bestandsnaam van je foto (s) te zetten

Een deskundige jury beoordeelt alle inzendingen. De winnaar wordt bekend gemaakt op de Dag van de Duinen, 18 september a.s., tijdens de bijeenkomst in Naturalis in Leiden.

De mooiste foto krijgt een prominente plek in het winternummer van ons kwartaalblad Duin en op de website duinbehoud.nl

HAGEDIS ZOEKT COMFORT

Kennissen van Jan en Klaske Plantinga kampeerden in juni op camping de Kooi. Zij troffen daar in de voortent een koudbloedig dier aan, lekker opgewarmd tussen het beddengoed. Volgens RAVON betreft het hier een Levendbarende hagedis, een fors en fraai exemplaar.

Het harig mosdiertje

Flip Tocila

Sinds enige tijd spoelen er enorme hoeveelheden harige mosdiertjes aan. De crème-witte vaak bolvormige kolonies liggen dan in dikke lagen op het strand. Uit de verte ziet het er wel een beetje uit als zeeschuim, maar dat is een heel ander verhaal. Ook bij het Groene Strand lag er een hele tijd een dikke laag van in het riet. Wat zijn dit nou voor vreemde diertjes. De mosdiertjes (Bryozoa) zijn een stam van Protostomata, die vooral in zee leven. Er zijn ongeveer 6000 levende soorten beschreven in deze stam, waaronder dus het harig mosdiertje (*Electra pilosa*). De hooguit 1 mm lange waterdiertjes leven in doosvormige, tot kolonies verkitte huisjes. Elke diertje heeft een gemineraliseerd uitwendig skelet. Op het verkalkte beschermende omhulsel zitten stekels waarvan de middelste veel langer is dan de andere, waardoor de kolonie een harige (Latijns: pilosa) uiterlijk heeft. Soms vormen ze korsten op rotsen of zeewier. Afgestorven kolonies worden

vaak op het strand geworpen, zoals de laatste tijd op ons eiland, maar dat ook de andere Waddeneilanden het geval is. De kolonies komen voor in de noordoostelijke en noordwestelijke Atlantische Oceaan, de Middellandse Zee, de Noordzee, de Waddenzee, de Witte Zee en de Barentszee. De dieren komen ook voor in Australië en Nieuw-Zeeland, waar het wordt beschouwd als een geïntroduceerde soort. Ze leven vanaf het intergetijdengebied (het gebied dat bij laag water droog komt te staan) van beschutte rotsachtige kusten tot een diepte van ongeveer 50 m.

Een kolonie begint wanneer een larve zich op een geschikt oppervlak nestelt en metamorfose ondergaat tot een mosdiertje. Dit vormt dochter-zoïden (afzonderlijke leden van een kolonie) door te ontluiken en de kolonie groeit door ongeslachtelijke voortplanting. Net als bij andere mosdiertjes, filtert *Electra pilosa* voedingen met behulp van een kroon van tentakels, bekend als een lofofoor, waarmee het deeltjes uit het

water zeeft. Het voedt zich waarschijnlijk met flagellata (zweepdiertjes), fytoplankton, bacteriën, kleine stukjes algenresten en algensporen. De stekels op het exoskelet, vooral de lange, bieden bescherming aan de zoïde tijdens het voeden en kunnen langer worden in kolonies die te maken heb-

ben met concurrentie van andere mosdiertjes. De groeisnelheid van de zoïden varieert met de waterstroom, de temperatuur, de voedsel-

voorziening en de concurrentie van andere kolonies mosdiertjes.

De kolonie is hermafrodit, maar individuele zoïden zijn mannelijk of vrouwelijk. In Groot-Brittannië vindt voortplanting plaats in augustus en september. De mannetjes geven sperma af in het water en de vrouwtjes kunnen dit actief verzamelen. Bevruchting vindt plaats in de coelomische holte van het vrouwtje waarin tot dertig eicellen vrijkomen. De bevruchte embryo's worden vrijgelaten in de zee, waar ze een lange periode van planktonontwikkeling hebben voordat ze zich op een geschikt oppervlak nestelen. Ze zijn het hele jaar aanwezig in de waterkolom, maar vestigen zich tussen april en november, met bezettingspieken in mei tot en met augustus. De larven gebruiken waarschijnlijk een geurgeheugen bij het kiezen van vestigingsplaatsen. Ze zijn daardoor in staat zijn om de geschiktheid van het oppervlak en de nabijheid van

andere kolonies te beoordelen. Een kolonie kan waarschijnlijk meerdere jaren overleven op een geschikt substraat, maar zal waarschijnlijk een kortere periode meegaan wanneer ze op een meer vergankelijke basis groeien zoals zeewier. Waar deze strotvloed van koloniediartjes vandaan komt is mij niet

bekend. Waarschijnlijk Engeland en waarom nu in zulke grote hoeveelheden weet ik ook niet. Wellicht zijn er leden van onze vereniging die daar meer van weten.

Bronnen: Internet

Foto Sjoukje Hamstra. Hommel op korenbloem.

Verloren geachte riffen herontdekt

Tijdens Expeditie Noordzee 2017 heeft OCEANA met het DISCLOSE-project unieke natuurlijke riffen herontdekt in de Nederlandse Noordzee. Zandkokerwormriffen kwamen hier vroeger voor, maar na tientallen jaren zonder gemelde waarnemingen werd gedacht dat ze waren verdwenen. Stichting Duik De Noordzee Schoon en Stichting De Noordzee onderzochten tijdens een nieuwe Noordzee-expeditie tussen 14 en 28 juni onder meer de recent herontdekte zandkokerwormriffen in de Bruine Bank.

De vondst van de zandkokerwormriffen is uniek omdat er in de Nederlandse Noordzee bijna geen natuurlijke riffen meer voorkomen. Daarom pleiten Stichting De Noordzee en andere natuurorganisaties ervoor de nieuw ontdekte riffen zo snel mogelijk te beschermen.

De Noordzee herbergt een grote variatie aan habitats en soorten, en is tegelijk een van de meest gebruikte mariene regio's ter wereld. Door dit intensieve gebruik staan enkele van deze habitats en soorten onder druk, vooral levende riffen. Tot eind 19de eeuw kwamen in een vijfde van de Nederlandse Noordzee uitgestrekte platte oesterriffen voor. Daarnaast lagen er ook meer stenen, veen en houtresten op de bodem. Deze structuren zijn grotendeels verdwenen door het gebruik van sleepnetten, ziektes en overbevissing; nu bestaat de bodem voornamelijk uit zand en slib. De ontdekking van de zandkokerwormriffen, en van een plat oesterrif in 2016, laat zien dat er onder bepaalde omstandigheden nog steeds riffen in dit gebied kunnen groeien.

Westnijlvirus zet voet aan de grond in Nederland

Gelezen in Wageningen World-

Terwijl het coronavirus om zich heen slaat, heeft ongemerkt ook het westnijlvirus zich in Nederland genesteld. Muggen kunnen het virus overdragen op mensen, die in 1 procent van de gevallen ernstig ziek worden. Onderzoekers ontrafelen de verspreiding van de nieuwe ziekte en ontwerpen vaccins.

Een vijvertje in je achtertuin, een verstopte dakgoot, een vogelbadje of een plantenschotel vol water; het zijn allemaal broedplaatsen van steekmuggen. Dat betekent hinderlijk nachtelijk gezoem en jeukende muggenbulten.

Vermoedelijk hebben trekvogels het westnijlvirus oorspronkelijk mee naar het noorden gebracht. Koenraadt: 'Als muggen – zoals de gewone huissteekmug *Culex pipiens* – zo'n besmette vogel bijten, kunnen ze zelf besmet raken en de ziekte bij een volgend bloedmaal overdragen op mensen of dieren.' Wie met het westnijlvirus besmet raakt, heeft daar meestal geen last van. Eén op de vijf besmette mensen krijgt milde griepachtige verschijnselen, zoals een lamlendig gevoel, koorts, hoofdpijn of spierpijn.

"Met behulp van synthetische virologie wordt momenteel een vaccin ontwikkeld. Wij hopen dat ons vaccin jarenlang en misschien wel levenslang bescherming biedt, liefst met één prik".

Parende libellen in de Kooibosjes (Foto Sjoukje Hamstra)

Een blauwtje op een kogeldistel in het Bijenpark

Het coronavirus beperkt onze mogelijkheid tot het houden van publieksactiviteiten nog steeds. We durven het echter weer aan natuurwandelingen te houden. Zie voor de activiteiten in augustus hieronder. De activiteiten voor september zijn momenteel nog niet bekend, maar worden tijdig in de nieuwsbrief en op de website aan u kenbaar gemaakt.

Zondag 15 augustus: Harry Horn houdt namens de Natuurvereniging een wadvogel-middag op de dijk bij Striep, bij hoog water.

Zondag 29 augustus: Natuurwandeling Reddingbootvallei en omgeving o.l.v. Piet Zumkehr. Aanvang 14.00 uur. Parkeerplaats Paal 8, westzijde bij Reddingbootschuur.

natuur@schylge.top

EISTRENG PIJLINKTVIS

Een drietal plakken met eistrengen van de Gewone pijlinktvis, gevonden door Annie en Leonop 30 mei in de omgeving van paal 18 tijdens een fietstocht over het strand.

HONINGRAAT IN BOOM

Van Klazien Smit kregen we deze foto die genomen werd tijdens een wandeling op het pad naar paal 3. Een bijzonder kunstwerk tussen een struik en veel kamperfoelie.

Zoals al vermoed is het een honingraat, gebouwd door een zwerm honingbijen.

1648
pur sang

1648 Pur Sang

Oosterburen 23

8891 GH Midland

Terschelling

0562 - 448090

www.1648pursang.nl

info@1648pursang.nl

**Natuurvoeding,
biologische groenten,
fruit en natuurlijke
lichaamsverzorging.**

Ook hebben wij een ruime keuze
in Terschellinger kazen, honing,
eilander lekkernijen en
waddendelicatessen.

Nieuw! Toko 10

Vergaap je aan de
vele producten uit
verschillende
Aziatische landen.

*De specifieke smaak van
Terschellinger Boerenkaas*

Terschellinger boerderijzuivel is alleen verkrijgbaar bij de

PIETER PEIT'S HOEVE

Lies 24a Terschelling

Telefoon 0562 448501

www.pieterpeitshoeve.nl